

UVELJAVITEV NAČELA KONTRADIKTORNOSTI PRI DOKAZOVANJU V CIVILNI PRAVDI

1. UVOD

1.1. Namen tega sestavka je opredeliti stališča, ki so se v slovenski doktrini civilnega procesnega prava in v sodni praksi uveljavila na podlagi zakonske ureditve pravnega postopka iz leta 1999. Seveda v kratkem sestavku ni mogoče poglobljeno in podrobneje prikazati vse problematike uveljavitve načela kontradiktornosti pri predlaganju, odločanju o izvedbi in pri samem izvajanju dokazov v civilni pravdi. Nimam torej ambicije izčrpnosti. Želim opozoriti na, po moji oceni, glavne vidike te problematike. Ta sestavek bo za ob končno objavo dopolnjen s primerjalno pravnimi podatki in procesno ureditvijo dokazovanja v čezmejnih sporih v Uredbi Sveta (ES) št. 1206/2001 z dne 27. maja 2001 o sodelovanju sodišč držav članic pri pridobivanju dokazov v civilnih in gospodarskih zadevah, pa tudi s problematiko v zvezi z Uredbo Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 pristojnosti in priznanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, ki v 34. členu vsebuje razlog za nepriznanje, ki je podan tedaj, kadar bi bilo priznanje sodbe sodišča druge države članice v očitnem nasprotju z javnim redom v državi članici, v kateri se zahteva priznanje. V takem očitnem nasprotju z javnim redom pa bi bilo, če bi bilo pri dokazovanju v sodnem postopku kršeno načelo kontradiktornosti.

1.2. Načelo kontradiktornosti, ki ga uveljavlja 5. člen Zakona o pravnem postopku (v nadaljevanju ZPP), vsebinsko pomeni, da mora sodišče dati vsaki stranki možnost, da se izjavi o zahtevkih in navedbah nasprotne stranke. Načelo kontradiktornosti je v tesni zvezi z načelom dispozitivnosti in 3. člena ZPP, iz katerega izhaja, da so stranke »gospodar« postopka (*dominus litis*), da prosto razpolagajo z zahtevkom in da je sodišče vezano na zahtevek, ki so ga postavile oziroma, ki so mu ugovarjale stranke in z razpravnim načelom iz 7. člena, ki določa, da so stranke tiste, ki morajo navesti vsa dejstva, na katere opirajo svoje zahtevke in da sme sodišče ugotavljati dejstva, ki jih stranke niso navajale in izvajati dokaze, ki jih stranke niso predlagale, če izhaja iz obravnave in dokazovanja, da imajo stranke namen razpolagati z zahtevki, s katerimi ne morejo razpolagati. Sodišče mora v skladu s 5. členom ZPP dati vsaki stranki možnost, da se izjavi o zahtevkih in navedbah nasprotne stranke. Poleg tega pa mora biti stranki zagotovljena pravica, da se lahko izjavi o celotnem procesnem gradivu, ki je v sodnem spisu in ki bi lahko vplivalo na odločitev sodišča. To procesno jamstvo izhaja tudi iz 6. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), ki zagotavlja strankam pravico do enakosti orožij in pravico biti slišan.¹

---

¹ Glej .A. Galič, v delu Pravdni postopek, Zakon s komentarjem 1 .knjiga, skupina avtorjev, urednik L. Ude in A. Galič, GV Založba, Ljubljana 2005, strani 40-47 in 53-64, D. Wedam-Lukić, isto delo, strani 65-83 in L. Ude, Civilno procesno pravo, Ljubljana 2002, strani 108 do 122.

2. KONTRADIKTORNOST PRI DOKAZOVANJU

2.1. Pravilo *audiatur et altera pars* uveljavlja pravico do enakega varstva pravic v postopku, ki jo zagotavlja 22. člen Ustave RS. V kontradiktornem postopku je treba dati vsaki stranki možnost, da navaja dejstva, dokaze, pa tudi svoja pravna stališča, da se opredeli do navedb nasprotne stranke in zlasti tudi, da sodeluje v dokaznem postopku, da dokaze predlaga, zahteva njihovo izvedbo ter se izjavi o vsem procesnem gradivu.² Člen 212 ZPP prav tako določa, da mora vsaka stranka navesti dejstva in predlagati dokaze, na katere opira svoj zahtevek, sli s katerimi izpodbija navedbe in dokaze nasprotnika. Navajanje dejstev in izvajanje dokazov nato, upoštevajoč pri tem enakopraven položaj strank, urejajo členi 213 do 263 ZPP, kontradiktornost pri izvajanju dokazov na glavni obravnavi pa zagotavlja predvsem 284. člen ZPP.

2.2. Pri dokazovanju je torej uveljavljena in zagotovljena enakopravnost strank. Vsaka stranka ima pravico predlagati dokaze ter se izjaviti o dokaznih predlogih nasprotne stranke, navzoča mora biti pri izvajanju dokazov, na glavni obravnavi pa lahko postavlja vprašanja pričam in izvedencem ter daje izjave o rezultatih dokazovanja.³

2.3. Praviloma obstaja dolžnost izvedbe dokazov. Sodišče torej mora praviloma izpeljati vse dokaze, ki jih predlagajo stranke. Ustavno sodišče RS in zlasti Vrhovno sodišče RS sta dosledno uveljavili to stališče. Neizvedba predlaganega dokaza v primerih, ko ni utemeljenih razlogov za zavrnitev izvedbe predlaganega dokaza, predstavlja kršitev načela kontradiktornosti, s tem pa tudi bistveno kršitev postopka iz 8. točke 2. odst. 339. člena ZPP.⁴ Seveda tako absolutno pravilo ne more biti uveljavljeno brez vsakih izjem, saj stranke s številnimi predlogi obremenjujejo procesno gradivo. Absolutna dolžnost izpeljati vse predlagane dokaze bi bila v nasprotju z načelom učinkovitega sojenja, zlasti sojenja v razumnem roku. Stranke tudi pogosto kopičijo predloge za izvajanje dokazov, s katerimi dokazujejo isto dejstvo. Predlagajo na primer zaslišanje prič, ki so bile navzoče pri škodnem dogodku in prič, ki vedo o preteklem dogajanju na podlagi pripovedovanja ipd.

2.4. Sodišče zaradi tega ni vedno dolžno izvesti predlaganega dokaza, če obstajajo za tako odločitev upravičeni razlogi. ZPP upravičenih razlogov ne navaja, in to tudi ne s splošno normo, še manj pa s podrobnejšim naštevanjem. Nekateri razlogi za neizvedbo predlaganega dokaza so splošni in se ne nanašajo na posamezna dokazila. Po stališčih pravne teorije in sodne prakse

---

² Gl. o tem splošno uveljavljena stališča, navedena v delu L. Ude, *Civilno procesno pravo*, Ljubljana 2002, str. 120, 121 in podrobneje A. Galič, v delu, cit. v op. 1, str. 53, 54 in 55.

³ Glej o tem N. Betetteto, *Ustavna jamstva o dokaznem postopku*, Pravna praksa št. 21/2003, Galič, delo cit. v op. 1, str. 55, izmed sodnih odločb pa sklep VSRS II Ips 342/2000, z dne 7. 2. 2001 in odločbo Ustavnega sodišča RS, opr. št. Up 1266/05 z dne 2.9. 2005.

⁴ Glej o tem Zobec, delo cit. v op. 1, 2. knjiga, str. 357, J. Bolta, *Zavrnitev dokaznih predlogov v sodni praksi*, Pravnik, Ljubljana 2011, št. 9-10, str. 544 in 545, odločba VSRS, opr. št. II Ips 631/2006, z dne 23. 11. 2006, odločba istega sodišča III Ips 44/2009, z dne 29. 5. 2012, odločba Višjega delovnega in socialnega sodišča oprav. št. Pdp. št. 426/2013, z dne 12. 10. 2013 in odločba istega sodišča, opr. št. 852/2013, z dne 15. 1. 2014.

sodišču ni treba izvesti dokazov oziroma lahko sodišče izvedbo dokazov zavrne v naslednjih primerih:

- sodišču ni treba izvesti dokazov, ki naj bi služili ugotovitvi pravno nerelevantnega dejstva,
- sodišče lahko zavrne dokaz, ki je popolnoma neprimeren za ugotovitev določenega dejstva (npr. dokaz, naj sodišče o dejstvu, ki zahteva strokovno znanje, zasliši laika, ki takega strokovnega znanja nima),
- sodišče lahko zavrne dokaz, ki se nanaša na že ugotovljeno dejstvo, pri čemer pa se mora izogniti na vnaprejšnje dokazne ocene,
- sodišče sme zavrniti dokaz, ki je dan z namenom zavlačevanja, in to tudi v primeru, če stranka ni prekludirana, torej če pravočasno predlaga izvedbo dokaza,
- sodišče pa seveda mora zavrniti dokaz, glede katerega je stranka prekludirana, zlasti ker ga je prepozno predlagala,
- sodišče tudi zavrne dokazni predlog in ne izvede dokaza, če je uveljavljena prepoved določenega dokazila (priča bi s svojo izpovedbo prekršila dolžnost varovanja uradne ali vojaške skrivnosti).

Materialno pravo pove, katera dejstva so za odločanje pomembna (relevantna). Kadar je podana objektivna odškodninska odgovornost lastnika nevarne stvari, ni treba dokazovati tudi njegove krivde za škodni dogodek. Tudi v primeru, kadar stranka pri predlaganju dokazov ni prekludirana v smislu določb 286. člena ZPP, so njeni dokazni predlogi lahko zavrnjeni, ker so zavlačevalnega značaja, saj stranka na primer želi s svojimi predlogi in izvajanjem dokazov doseči drug namen (pri odpovedi najemne pogodbe čim daljšo uporabo najetih stanovanjskih ali poslovnih prostorov).

Kadar sodišče ne izvede dokaza, češ da je sporno dejstvo že ugotovljeno, obstoja seveda nevarnost, da v primeru, če ne izvede dokaza, ki ga predlaga tista stranka, ki resničnost nekega dejstva zanika, vnaprejšnjega vrednotenja takega dokaza.

V vseh teh navedenih primerih bo sodišče torej zavrnilo dokaz, ki ga je stranka sicer predlagala. Kot rečeno dolžnost izvedbe predlaganih dokazov ne more veljati absolutno, ker bi bilo to v nasprotju z dolžnostjo sodišča, da razsodi v sporu v razumnem roku. Sojenje v razumnem roku je namreč del pravice do sodnega varstva iz 23. člena Ustave RS. Ta ustavna določba namreč pravi, da ima vsakdo pravico, da o njegovih pravicah in dolžnosti ter o obtožbah proti njemu

»brez nepotrebne odlašanja« odloči neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče.⁵

2.5. Kadar sodišče odloči, da ne bo izvedlo dokaza, mora svojo odločitev tudi obrazložiti. Sodišče mora npr. pojasniti, da je dokaz nerelevanten, ker se ne nanaša na pravno pomembno dejstvo, da je dokaz neprimeren iz razlogov, ki jih sodišče kot take oceni, da je stranka glede predloga za izvedbo dokaza prekludirana, itd. Skratka, praviloma bo sodišče že med postopkom zavrnilo dokazni predlog, za katerega bo menilo, da je iz enega od obravnavanih primerov nepotreben ali celo nedopusten.⁶ Sodišče mora torej obrazložiti zavrnitev, ko so za tako zavrnitev podani sprejemljivi in ustavno dopustni razlogi. Zgolj samo pavšalna navedba sodišča, da dovoli izvedbo le nekaterih dokazov, ostalih dokaznih predlogov pa ni potrebno izvesti, ne za došča.

2.6. Sodišče ne ugotavlja in ne izvaja dokazov za ugotavljanje dejstev, ki jih nobena izmed strank ni zatrjevala. To pravilo pa je omiljeno z materialnim procesnim vodstvom, kot ga opredeljuje 285. člen ZPP. Po tej določbi postavlja predsednik senata (seveda tudi sodnik posameznik) vprašanja in skrbi na drug primeren način, da se med obravnavo navedejo vsa odločilna dejstva, da se dopolnijo nepopolne navedbe strank o pomembnih dejstvih, da se ponudijo ali dopolnijo dokazila, ki se nanašajo na navedbe strank, in sploh da se dajo vsa potrebna pojasnila, da se ugotovita sporno dejansko stanje in sporno pravno razmerje, ki sta pomembna za odločbo.⁷ Materialno pravno vodstvo zagotavlja pošteno sojenje. Sodišče, ki tega načela ne upošteva, pa zagreši procesno kršitev. V okvir materialnega pravnega vodstva pa spada tudi skrb predsednika senata, da se ponudijo ali dopolnijo dokazila, ki se nanašajo na navedbe strank. Trdim pa, čeprav moja ugotovitev ne izhaja iz empirične raziskave, temveč iz poznavanja odvijanja civilnih postopkov in ocenjevanja udeležencev v teh postopkih, zlasti sodnikov in odvetnikov, da se iz spisovnega gradiva ta kršitev praviloma ne more ugotoviti in da sodniki, ki so vse bolj in bolj nagnjeni k izogibanju materialnemu sojenju zaradi različnih procesnih ovir, tega načela, ki pravzaprav predstavlja njihovo dolžnost, ne izpolnjujejo.

3. STALIŠČA O NEKATERIH DOKAZILIH

3.1. Ustavno sodišče RS se je ukvarjalo z vprašanjem dostopa druge stranke sodnega postopka do tajnih podatkov, ki so bili že predloženi v postopek in so bili del procesnega gradiva. Šlo je za podatke, ki so bili vsebovani v odgovoru na tožbo, njegovih prilogah in listinskih dokazih, ki jih je država kot tožena stranka posredovala sodišču z oznako tajnosti. Ustavno sodišče RS je

---

⁵ Gl. o tem L. Ude Ustavna pritožba v civilnih in delovno socialnih zadevah, v publikaciji Ustavno sodstvo, Cankarjeva založba, leto 2000, str. 270, Galič, delo cit. v op. 1, str. 56, Zobec, delo cit. v op. 1, 2. knjiga, str. 358. Bolta, delo cit. v op. 4, str. 546, odločba Ustavnega sodišča RS, opr. št. U 284/13, z dne 4.6. 2014, odločba VS RS, opr. št. II Ips, 1132/2008, z dne 23. 8. 2012, odločba istega sodišča I Ups 460/2011, z dne 29. 9. 2011, odločba istega sodišča, opr. št. VIII Ips 167/2010, z dne 24. 1. 2012.

⁶ Gl. o tem odločbi VSL, opr. št. II Cpg 998/2013, z dne 4.6. 2014 in VSM, I Ips 866/2014, z dne 17. 10. 2014k, Galič, delo cit. v opl. 1, str. 57.

⁷ Gl. o tem Odločbo Ustavnega sodišča RS, opr. št. 312/03, z dne 25. 9. 2005, M. Dolenc O vlogi informativnega dokaza v pravnem postopku, Podjetje in delo, 2011, št. 6-7, str. 1467.

zavzelo stališče, da do uveljavitve drugačne zakonske ureditve razpravljajoči sodnik posameznih ali predsednik razpravljajočega senata sodišča, ki je odločal o zadevi, odloči o tem, na kakšen način se zagotovi seznanitev strank sodnega postopka s tajnimi podatki, ki so predloženi v postopek. Sodnik mora sprejeti odločitev na podlagi skrbne presoje interesov o spoštovanju poštenega sodnega postopka in po varstvu tajnih podatkov. Ustavno sodišče je še poudarilo, da tak način izvršitve velja za vse sodne postopke, v katerih se uporablja ZPP in v katerih je treba razkriti in obravnavati tajne podatke.⁸ Kritično moram oceniti, da Ustavno sodišče RS s tako odločitvijo ni uveljavilo nobenih kriterijev za odločanje sodišča pri tehtanju, kdaj je dopustno zaradi varovanja različnih oblik tajnosti (zlasti osebne in uradne) poseči v ustavno pravico do kontradiktornosti postopka.

3.2. Dostop do sodnih pisanj ter pisnih vlog strank ter drugih udeležencev v postopku je treba zagotoviti tudi slepim in slabovidnim osebam. Po mnenju Ustavnega sodišča ta dolžnost izhaja iz 14. člena Ustave RS, ki zagotavlja vsakomur enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Za pravnih postopek je Ustavno sodišče ugotovilo, da je zaradi tega, ker ne upošteva posebnega položaja slepih in slabovidnih oseb, ki v njem sodelujejo in zaradi tega tem osebam ne omogoča enakopravnega položaja pri uresničevanju njihove pravice do poštenega obravnavanja iz 22. člena Ustave RS, Zakon o pravnem postopku v neskladju z Ustavo.⁹

3.3. Pogosto se pojavlja v sodni praksi in tudi v praksi Ustavnega sodišča problematika izvajanja dokazov z zaslišanjem izvedencev.

- Ustavno sodišče je že zgodaj zavzelo stališče, da ne more nastopati kot izvedenec tista izvedenska institucija, ki je organizacijsko vključena v organ pregona. To stališče je bilo sicer zavzeto v kazenskem primeru, velja pa tudi za civilno pravdo, kadar je država stranka v postopku.¹⁰
- Pogosto pridobi stranka kakšno izvedensko mnenje pred pravdo ali po posebnem naročilu izven postopka. Tako pridobljeno izvedensko mnenje ne more biti dokaz ne kot izvedensko mnenje ne kot listina. V bistvu se lahko upošteva le kot del strankinih navedb. Zaradi tega nobena stranka ne more zahtevati zaslišanja takega izvedenca, ki procesno gledano pravzaprav ni izvedenec, pač pa pomočnik stranke, ki ji pomaga utemeljiti trditve o dejstvih.¹¹

---

⁸ Odločba Ustavnega sodišča RS, opr. št. U I 134/10, z dne 24. 10. 2013.

⁹ Odločba Ustavnega sodišča RS, opr. št. U I 146/07, z dne 13. 11. 2008.

¹⁰ Odločba Ustavnega sodišča RS, opr. št. U I 132/95, z dne 8. 1. 1998, objavljena v publikaciji Ustavno sodstvo, Cankarjeva založba 2000, str. 471.

¹¹ Gl. o tem V. Rijavec, Dokaz z izvedenci, Podjetje in delo 2012, št. 6-7, str. 1394 in Odločba VS RS II Ips 780/2006, z dne 26. 2.2009.

- V praksi naj bi bilo nesporno, da se »izvedensko« mnenje, pridobljeno po naročilu ene stranke pred ali med postopkom, lahko prebere, če se obe stranki strinjata, da pa velja tako mnenje le kot listinski dokaz, ne pa kot dokaz z izvedencem.¹²
- Izvedensko mnenje iz drugega postopka je v izjemnih primerih, tudi če ni soglasja stranke, dopustno, če pri tem ni kršena pravica stranke do kontradiktornega postopka in je stranka imela možnost sodelovati pri izvedbi tega dokaza, postavljati vprašanje izvedencev, se izjaviti o rezultatih dokazovanja ter podati svoja pravna naziranja.¹³
- Izvedeniško mnenje iz kazenskega postopka je v civilni pravdi mogoče uporabiti le s soglasjem pravnih strank. Dokazne vrednosti tudi nima izvedensko mnenje, izdelano za potrebe predkazenskega postopka, če pravdni stranki nista soglašali, da se takšno mnenje uporabi kot dokaz.¹⁴

Ljubljana, 7. januar 2015

Lojze UDE

Matija DAMJAN

---

¹² Gl. Rijavec, delo cit. v op. 11, str. 1394.

¹³ Odločba VSL, opr. št. I Cp 3304/2013, z dne 21. 5. 2014.

¹⁴ Gl. Rijavec, delo cit. v op. 11, str. 1394, odločba VSL, opr. št. I Cp 3304/2013, z dne 21. 5. 2014, odločba VS RS, II Ips 772/2005, z dne 9. 2. 2006, odločba istega sodišča, opr. št. II Ips 772/2005, z dne 9.2. 2006, odločba VS RSK, opr. št. II Ips 780/2006, z dne 26. 2. 2009.